

SIGISMUND VON LUXEMBURG

Kaiser und König in Mitteleuropa 1387–1437

Studien zu den Luxemburgern und ihrer Zeit, Bd. 5.

(Fahlbusch Verlag, Warendorf, 1994. 355 o.)

Az 1987. évi reprezentatív Zsigmond-kiállításához kapcsolódóan rendezték meg július 8–11. között azt a nemzetközi konferenciát, amelynek anyagát a jelen kötet adja közre. A konferencia anyagának közzététele annál is értékesebb, mivel a Zsigmond-évforduló kerek számai ellenére tudományos megemlékezésekre csak Magyarországon került sor. Az utóbbi évek néhány monográfiájától – S. Wefers, W. Baum, H. Thomas – eltekintve pedig a kiállítás katalóguskönete és a jelen konferenciakötet tekinthető a korszakra vonatkozó leghasználhatóbb kézikönyvnek. Ezt némiképpen magyarázza is Zsigmondnak már a címben jelzett jelzője, „közép-európai”. Az első volt, aki valaha is egész Közép-Európát uralta. A ma is nemzeti szemléletű történetírások idegenkednek a sok nyelvet beszélő, nehezen meghatározható nemzetiségű királytól és császártól s leginkább azt érzik kiemelkedőnek, hogy egyes királyságaitól mennyi időt töltött távol.

Az első, általános történeti fejezetben *Ferdinand Seibt* az európai királyságok általános válságjelenségeit tekinti át. Ezen időszak talán éppen a csodált IV. Károly császár halálával kezdődik, s az egyházszakadás s a huszitizmus nyomja rá bélyegét. Nemkülönben jellemző, hogy trónutódlási válság tör ki Magyarországtól Franciaországon át a Birodalomig.

Heinrich Koller dolgozatában Zsigmond birodalmi reformpolitikáját elemzi. A „reform” a század válságjelenségeinek köszönhetően a politikai élet kulcskifejzésévé vált, s a császár nem is térhetett ki a birodalmi igazgatási, hadszervezeti stb. struktúra megújításának igénye elől. Ennek lényegi eleme volt a huszitáktól elszennvedett vereségek hatására elsőként bevezetett modern hadiadó (1427), valamint 1427. és 1431. évi haditervezetei. Ugyanakkor megjegyzi, hogy Zsigmond született diplomataként visszafogott volt a reformjavaslatokkal szemben, s azok következetesebb támogatására inkább csak a huszita sokk után bizonyult hajlandónak. Az

igazi modernizáció reformfolyamata valójában majd csak Zsigmond korszaka urán kezdődött meg – mint *Peter Moraw* bizonyítja a következő referátumban –, de ebben az objektív tényezőknél jut döntő szerep (Zsigmond megfelelő birtokháttér nélküli a birodalomban, a magyar királyság nem nyújt neki elegendő támogatást stb.).

A fejezetben még tanulságos fejtegetéseket olvashatunk a IV. Vencel és Zsigmond közötti ellentétek gyökereiről (*Ivan Hlaváček*), a Zsigmond által favorizált Luxemburgi–Habsburg házassági szerződésekről (*Heinz-Dieter Heimann*), Észak-Európa és Zsigmond kapcsolatairól (*Friedrich Bernward Fahlbusch*), valamint Zsigmond és a podóliai Korjatovic kapcsolatairól (*Paul R. Magocsi*).

A második rész rendező elve a huszitizmus és a császár kapcsolata, tágabban Zsigmond egyházpolitikája volt (*Frantisek Kavka* a huszitizmus meghatározó szerepéről, *Sabine Wefers* a huszitizmusnak a német birodalmi politikára gyakorolt hatásáról, *Josef Macek* 1429. évi pozsonyi tárgyalásokról, *Josef Válka* Zsigmond morva politikájáról, *Frantisek Smahel* Tábor privilegiumáról). *Jaroslav Cechura* az egyházi birtokok világi kézbe vételéről – nemesek, polgárok, városok – értekezik, ami a huszita forradalom 1419. évi kitorrésével vette kezdetét. *Székely György* pedig az óbudai egyetemalapítás körülményeit, céljait és eredményeit vázolja egy széles ívű tanulmányban.

A város- és gazdaságpolitikai fejezetben Zsigmond és a cseh katolikus városok viszonyáról (*Miloslav Polivka*), Eger városállami jellegéről (*Frantisek Křibu*), magyarországi várospolitikájáról (*Kubinyi András*), Zsigmond magyarországi bevételeiről (*Engel Pál*), magyarországi sópolitikájáról (*Draskóczy István*) és a levantei kereskedelmi utak szerepéről (*Pach Zsigmond Pál*) olvashatunk.

Az udvari kultúra témakörét Zsigmond és Oswald von Wolkenstein kapcsolatának bemutatása, Simon von Barrwys címereslevelének, a gyűrűt tartó holló motívum eredetének vizsgálata (*Bertényi Iván*), az anyagi és technikai

kultúra kutatásának (*Nagy Emese*) és a magyarországi arisztokrácia rezidencia-kutatásának áttekintése mutatja be.

Az ikonográfiai és művészettörténeti fejezet magának Zsigmondnak néhány kevésbé ismert ábrázolását tárgyalja (*Marosi Ernő, Milada Studnickova-Cerna, Bert-Alan Kéry*), illetve a híres budai szoborlelet datálási kérdéseivel foglalkozik (*Lothar Schultes, Michael Viktor Schwarz*), míg *Wehli Tünde* a kor képtípusairól, *Katarína Biathová* a Zólyom megyei Pónik falképeiről ad áttekintést.

Bak János frappáns zárszava méltán hangsúlyozza, hogy a császárt kedvezőtlen színben

ábrázoló századok után megérett az idő a Zsigmond-kor differenciált és árnyalt bemutatására. Kétségkívül, Zsigmond terveiből a legtöbb csak szándék maradt, de tervei koncepciózus voltát, eredetiségét nem lehet kétségbe vonni (törökellenes összefogás, Velence elleni gazdasági háború, gazdasági és katonai reformok stb.). Valóban szerencse, hogy a kompromisszumkereső, diplomataerényekben bővelkedő uralkodóra állami ünnepek helyett Közép-Európa kutatói emlékeztek – hasznos és sok esetben hézagpótló tanulmányokkal.

Szegzárdy-Csengery Klára

MARIA PFEFFER

FLUGSCHRIFTEN ZUM DREISSIGJÄHRIGEN KRIEG AUS DER HÄBERLIN – SAMMLUNG DER THURN – UND TAXISSCHEN HOFBIBLIOTHEK

**Regensburger Beiträge zur deutschen Sprach-
und Literaturwissenschaft, Reihe B, Bd. 53.**

(*Peter Lang, Frankfurt am Main–Berlin–New York–Paris–Wien,*
1993. 185 o.)

A címben jelzett gyűjtemény névadója Franz Domenikus Häberlin (1726–1787), aki a harmincéves háború röplapjait nyilván egy készülő munkája kedvéért gyűjtötte egybe. Hogy pontosan mennyit, nem tudni. Mindenesetre ma a róla elnevezett, s a regensburgi Thurn- und Taxis Könyvtár részére 1788-ban megvásárolt kollekció 1900 tételt tartalmaz. Ezek között jórészt két- és több lapos nyomtatványokat, kisebb brossurákat, könyveket találunk. Egylapos nyomtatványokból pontosan 26-ot tartanak számon, s jelen könyvében a Szerző ezeket elemzi és teszi közzé a katalógusrészben. E röpiratok valóban megérdemlik a részletesebb elemzést, akkor is, ha egyébként a mára tekintélyes szakirodalomból, vagy éppen a Häberlin gyűjtemény röpiratanyaga legutóbbi feldolgozásából ismertek.

A kötet a Häberlin-anyag részletes bemutatásán túl a röpiratkutatást és azoknak a kor tömegkommunikációs gyakorlatában elfoglalt helyét tárgyaló fejezetek vezetik be. A XV. század végi Sebastian Brant óta az egy-két lapos illusztrált nyomtatványokban rejlő propa-

gandahatás jól ismert volt. Ezek segítségével egy olyan réteg véleményét és felfogását kísérhették meg befolyásolni, akik az írástudatlanság közvért tartoztak, s tájékozódásuk szinte egyedül a nagy vásárokhöz kapcsolódóan kiadott nyomtatványokra, a „Meßrelation”-ra korlátozódott. Persze e röplapok igen differenciált módon készültek: külön a paraszti népeségnek, a városiaknak, magas nyelvi színvonalon a tanultaknak, s a nyelvet – latin, német, cseh stb. – az igények szerint választották meg. E műfajjal a már megtörtént eseményeket adták hírül s értelmezték a kortársak számára, az események után leginkább 2–6 héttel.

Az itt bemutatott röplapok a cseh háború 1618–1621 közötti eseményeit, a jezsuiták elleni propagandát, Tilly hadvezéri működését (1631–32), Gustav Adolf halálát (1632) kommentálják. Eközben külön is tájékozódhatunk a röplapok latin nyelvi stílusáról, a hatásosság kedvéért alkalmazott emblémákról, szimbólumokról, allegóriákról. A katalógusba felvett tételek között közvetlen magyar vonatkozású a jezsuiták Magyarországról való kiűzését magya-